

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

Oh-My-God! Film als (spiritueel) medium in het vak r.-k. godsdienst.

Chris Jeunen o. praem., MA
wetenschappelijk medewerker
en praktijklezer

K.U. Leuven – Faculteit Godgeleerdheid
Centrum Academische Lerarenopleiding

Inleiding

Door films leren we niet alleen beelden lezen, ze helpen ons ook onze – mogelijk religieuze of spirituele – blik verruimen en geven ons vaak heel wat te denken.

- Het medium film in het onderwijs,
- Theologie versus film – het medium film en de Kerk,
- Religieuze of spirituele film?
Vier narratieve categorieën!
- Het gebruik van het medium film in het vak r.-k. godsdienst en het project 'Oh-My-God!'
- Het levensbeschouwelijk filmgesprek.

Dag van de godsdiensteraren: 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

Paradis now

Paradis Now is een film uit 2005 van de Nederlands-Palestijnse filmregisseur Hany Abu-Assad.

De jonge Palestijnen Khaled en Said zijn al bevriend sinds hun kindertijd en worden uitverkoren om een zelfmoordaanslag in Tel Aviv uit te voeren. Said is een laatste avond bij zijn familie waarvan hij geen afscheid mag nemen. Terwijl zijn bewaker Jamal slaapt, gaat hij de nacht in... en ontmoet een bevriende journaliste Suha, de dochter van Abu Azzam.

Dag van de godsdiensteraren: 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

Het medium film in het onderwijs

- Bevordert de aanschouwelijkheid en werkelijkheidsgetrouwheid
- Hulpmiddel of werkvorm
- Manier om een narratieve cultuur te creëren
- Als verwerkingsopdracht
- Nadeel: allesoverheersend

In het onderwijsleerproces heeft het medium film dus – net zoals elke ICT-medium – een *ondersteunende waarde*.

Dag van de godsdiensteraren: 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

Theologie versus film – het medium film en de Kerk

De film is de meest religieuze van alle kunsten omdat ze de mens voor de essentie van dingen plaatst en de ziel in het lichaam laat zien

JEAN-LUC GODARD

Niet altijd zo geweest = *Reel Spirituality* (R. Johnston)

De theologische waardering voor de filmkunst:

- Avoidance (ontwijken)
- Caution (voorzichtigheid)
- Dialogue (dialogoog)
- Appropriation (toe-eigening)
- Divine encounter (goddelijke ontmoeting)

Dag van de godsdiensteraren: 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

Theologie versus film – het medium film en de Kerk

Kort samengevat:
de modellen van de ontwijking en de voorzichtigheid kijken vanuit de theologie naar de film en nemen daarbij een *ethisch* standpunt (is de film moraaltheologisch aanvaardbaar) in. De modellen van de toe-eigening en van de godsontmoeting vertrekken vanuit de film en hebben een *esthetische* openheid voor de film (we willen ons door de film laten aanspreken, raken en veranderen).

RKK= film als modern medium voor geloofsverkundiging...
Paus Pius XI – Vigilanti Cura (1936)

Dag van de godsdiensteraren: 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

Religieuze of spirituele film? Vier narratieve categorieën!

LEUVEN
UNIVERSITEIT

- Het 'imaginaire beeld' gaat vooraf aan de 'verbale uiting'
- ➔ Niet het woord maar de *droom* vormt het uitgangspunt van de spirituele beleving.
- Een narratieve onderscheiding in vier categorieën
 - a) Jezusfilms
 - b) Religieuze films
 - c) Christusfilms
 - d) Spirit-films

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U.Leuven Campus Kortrijk

7

Jezusfilms

LEUVEN
UNIVERSITEIT

Jezusfilms zijn films die de uitdrukkelijke intentie hebben het leven van Jezus van Nazareth te vertellen, óf op basis van reconstructie óf van herschepping in het heden.

Het 'bronmateriaal' wordt verschillend aangewend.

→ Drie soorten 'Jezusfilms' te onderscheiden:

- *historiserende Jezusfilms*
- *fictioneel historiserende Jezusfilms*
- *actualiserende Jezusfilms*

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U.Leuven Campus Kortrijk

8

Historiserende Jezusfilms

LEUVEN
UNIVERSITEIT

- Films die de bedoeling hebben zo dicht mogelijk bij de 'historische' Jezus te blijven

The Nativity Story (2006)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U.Leuven Campus Kortrijk

9

Fictioneel historiserende Jezusfilms

LEUVEN
UNIVERSITEIT

- Deze films nemen wel de historische Jezus als uitgangspunt maar gaan een stapje verder door er meer of minder elementen bij te 'verzinne'

The Last Temptation of Christ (1988)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U.Leuven Campus Kortrijk

10

Actualiserende Jezusfilms

LEUVEN
UNIVERSITEIT

- Bij dit soort films wordt Jezus' leven en sterven naar het heden verplaatst en in een vervreemdende context geplaatst

The Son of Man (2006)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U.Leuven Campus Kortrijk

11

Religieuze films

LEUVEN
UNIVERSITEIT

Religieuze films zijn films die zonder uitzondering een heel gamma aan humane thema's aansnijden als liefde, trouw en geloof, maar die zonder uitzondering in hun cinematografische verbeelding expliciet religieus zijn.

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U.Leuven Campus Kortrijk

12

Priesters

LEUVEN
UNIVERSITY

The Mission (1986)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

13

Monniken

LEUVEN
UNIVERSITY

Into Great Silence (2006)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

14

Zusters

LEUVEN
UNIVERSITY

Sister Act (1992)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

15

Exorcisme

LEUVEN
UNIVERSITY

The Exorcism of Emily Rose (2005)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

16

Stigmata

LEUVEN
UNIVERSITY

Stigmata (1999)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

17

Engelen

LEUVEN
UNIVERSITY

City of Angels (2006)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

18

De Antichrist

The Seventh Sign (1988)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

19

Zonden

Se7en (1995)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

20

Duivels en demonen

Fallen (1998)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

21

Twee specifieke soorten: 'Bijbelfilms'

- In 'Bijbelfilms' worden scènes en verhalen uit het Eerste en Nieuwe Verbond verfilmd.

One Night with the King (2008)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

22

Twee specifieke soorten: 'Heiligenfilms'

- 'Heiligenfilms' nemen vaak de vorm aan van moderne hagiografieën waarin (een deel van) het levensverhaal van een heilige man of vrouw wordt verfilmd.

Luther (2003)

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

23

Christusfilms

In dit soort films vervult de hoofdrolspeler (m/v) een 'christofore' rol in die zin dat hij 'messiaanse' trekken vertoont.

De christofore 'filmhelden' delen alle of een groot aantal van deze vijf elementen:

- a) Voorbestemming
- b) Opoffering
- c) Leider tegen wil en dank
- d) Vermenging van goed en kwaad
- e) Mannelijke held

Dag van de godsdienstleraren 2010
K.U. Leuven Campus Kortrijk

24

Opoffering – I Am Legend (2007)

- Will Smith moet vanuit zijn eigen bloed een antidotum bereiden om de mensheid te verlossen.

Spirit-films

Het gaat hierbij om films die géén rechtstreekse verbintenis met het religieuze hebben maar die handelen over de diepere betekenis van het menselijk bestaan. Bij 'spirit-films' gaat het dus om films met sterke 'spirituele' elementen.

➔ Verschillende films zijn in meerdere categorieën onder te brengen maar *'de narratief'* maakt het mogelijk om een onderscheid aan te brengen.

Spirit-films: Forrest Gump (1994)

Spirit-films: The Chronicles of Narnia (2005)

Spirit-films: Over the Hedge (2006)

Religieuze of spirituele film? Vier narratieve categorieën!

Bestaat er zoiets als religieuze film?

Met Peter Hasenberg meen ik het volgende te mogen zeggen: op de vraag waar religie een plaats krijgt in het medium film, komt een antwoord op het moment dat de kijker 'religiositeit' ervaart. Dit hangt samen met de religieuze beleving van de kijkers en de religieuze context van de maatschappij. In de jongste studies over dit thema wordt het begrip 'religie' dikwijls vervangen door 'spiritualiteit', te weten een algemeen geldende, methodische bezinning en ordening van het leven en de wereld als antwoord op een transcendentie die zin in het leven verleent.

Het gebruik van het medium film in het vak r.-k. godsdienst en het project 'Oh-My-God!'

- *Het gebruik van het medium film in het vak r.-k. godsdienst*
- Aantrekkelijk
- Informatieomgeving
- Belang van de beginsituatie
- Weloverwogen en goed gedoseerd

Het gebruik van het medium film in het vak r.-k. godsdienst en het project 'Oh-My-God!'

Aandachtspunten bij de onderwijsfunctie van film:

- a) Het ondersteunen van de ontwikkeling van zowel kennis als vaardigheden
- b) Het tonen van 'ingeblikte' ervaringen van de 'werkelijkheid'
- c) Het oproepen van emoties als motivatie, houding en gevoel
- d) Het inoefenen van levensbeschouwelijke vaardigheden

Cf. Uitwerking Paradise Now (= voorbeeld 3)

Het gebruik van het medium film in het vak r.-k. godsdienst en het project 'Oh-My-God!'

Didactische wenken voor een adequaat gebruik en een inzichtelijke verwerking:

- a) Bekijk heel de film of het volledige filmfragment
- b) Inhoud gericht op de realisatie van één terreindoel
- c) Gebruikt voor beeldtaal en symboolgevoeligheid
- d) Concrete volgtaken – aandacht op het essentiële
- e) Tweede kijkbeurt
- f) Reflectie: onderwijsleergesprek of groepsdiscussie

Het gebruik van het medium film in het vak r.-k. godsdienst en het project 'Oh-My-God!'

- *Het project 'Oh-My-God!'*

- Zelf opnemen van beelden
- Avimo: spiritualiteit wordt niet enkel benaderd met woorden...
- 'God in beeld gebracht'
- www.oh-my-God.tv
- > 250 filmpjes en > 100.000 unieke bezoeken

Oh-my-God! – verwerkingsopdracht

- PKG-schaal (film als verwerkingsopdracht)

Filmmateriaal op THOMAS

- Filmfiches

Het levensbeschouwelijk filmgesprek

Het filmgesprek kunnen we omschrijven als 'de gewilde/gezochte en begeleide communicatie over de film en zijn verhaal'.

Vier manieren om 'levensbeschouwelijk' te kijken:

- de levensbeschouwing zelf bespreken
- vanuit een officiële levensbeschouwing
- vanuit de persoonlijke bewuste levensbeschouwing
- vanuit het symboliseringsproces

Film bespreken vanuit het symboliseringsproces

- Subjectief standpunt + 'irrationele' impulsen
- Grondgedachte: bewust op zoek naar projecties
- Symboliseren: geen = tussen droommateriaal en beelden op het filmdoek
- Filmgesprek = leerroute waarin het symboliseringsproces wordt geduid
- Leren van 'tekens' én van 'symbolen'
→ 4 psychische functies:
 - gewaarwording
 - gevoel
 - *gedachte*
 - intuïtie

Didactische fasen van het symboliseringsproces

- Beginsituatie: de bewustzijnsdrempel verlagen
- Amplificatie (vergroting – begrensde associatie)
 - twee contexten: beeld en subject
 - eerste stadium: eenzelfde vraag om beurten
 - tweede stadium: introductie 'collectieve context'
- Interpreteren
Amplificatie brengt betekenispatronen aan = interpretaties worden geformuleerd
Bewustzijnsdrempel opnieuw verhogen
 - twee contexten: beeld en subject
 - beeldinterpretatie: 'Waar gaat de film nu over?'
 - subjectinterpretatie: 'Wat brengt de film teweeg?'

Vijf basisinzichten bij het medium film in het vak r.-k. godsdienst

- Het doel: leerproces waar het communicatieve en het affectieve het meeste kans op slagen hebben.
- Het beeld is essentieel voor inzicht en leerproces.
- Spiritualiteit - medium film interessant: sprake van *receptieve* spiritualiteit/religiositeit.
- Lesimpuls aanpassen aan het niveau, klascontext en rekeninghoudend met hun respectievelijke voorkennis.
- Doelmatig gebruik draagt meer 'vruchten' in het vak godsdienst dan overmatig gebruik.

Enkele nuttige links

- <http://www.sip.be/godsdienst/themissinglink/pagina%27s/impulsen.htm>
- <http://www.rkg.be/blog/>
- <http://www.filmmagie.be>
- <http://www.lesseinhetdonker.be/index.php>
- <http://www.oh-my-god.tv/>
- <http://www.kuleuven.be/thomas/algemeen/vidiodatabank/>

Filmmateriaal op THOMAS

- Videodatabank

Reflectie en uitwisseling over persoonlijke ervaringen

LEUVEN

- Hoe maakt u in uw onderwijsopdracht gebruik van het medium film? Enkel als lesimpuls?
- Heeft u leerlingen ook al eens een opdracht gegeven om zélf een levensbeschouwelijk filmpje te maken? Welke ervaringen heeft u hierbij?
- Wat heeft u vandaag concreet het meest aangesproken in deze 'talk' over 'Film als (spiritueel) medium in het vak r.-k. godsdienst'?

